

VINTILĂ HORIA – CAVALERUL RESEMNĂRII la timpul prezent

La finalul romanului **Cavalerul resemnării** (ediția franceză, 1961; traducerea românească, 1991) autorul adaugă o “*notă finală*” din care citez:

“Această carte a fost scrisă în 1959, imediat după terminarea precedentei, *Dumnezeu s-a născut în exil*, și înainte de a cunoaște soarta care o aștepta, vreau să spun înainte de răspunsul editorului. Este la fel de contemporană ca și cealaltă, în pofida cadrului ei istoric.

Trebuie adesea acceptată perspectiva exilului pentru a ajunge, precum Radu-Negru, la aceea resemnare care nu este în fond decât o luptă mai dură decât alta, mai atrăgătoare și mai directă, dar de sfârșitul căreia depinde tot ceea ce este omenesc în om. Turcii ca și Veneția, pădurea ca și Erratino, nu sunt decât simboluri vii. Cititorului îi revine sarcina de a le recunoaște, punându-le la timpul prezent.”

Să citim și noi *Cavalerul resemnării* la timpul prezent.

O primă caracteristică a romanelor lui **VH** este “jocul” între istorie și prezent prin care trama lor se desfășoară în două planuri îngemănate: unul etic-filosofic, celălalt politic având drept problemă, printre altele, exilul atât de acut după al doilea război mondial.

A doua caracteristică: cadrul istoric (în realitate pseudoistoric) este construit, narativ și stilistic, în așa manieră, încât să trimită, fără echivoc, la contemporaneitatea autorului.

Romanul e construit pe un binom ai cărui termeni sunt într-un raport de opoziție: **aici / acolo** (Pădurea valahă a principelui Radu-Negru / Veneția – Apusul). Descriind cele două lumi despărțite de **cortină** scriitorul face trimitere discretă la realitatea din Europa de după al doilea război mondial, perioadă numită de politicieni și ideologi “*războiul rece*”. Față de această *graniță dictată personajele romanului* manifestă două atitudini: una de refuz cu speranța dispariției ei, cealaltă de ignorare-acceptare. Prima atitudine e ilustrată de Radu-Negru, în ciuda șovăielilor sale, și de românii săi refugiați în “pădurea răzvrătită”, de dalmatul Undina Burbur și neamul său de păstori și plugari, de medicul venețian de la curtea valahă, Della Porta, de pictorul italian Aloisio Loredan, de călugărul ordinului Marcedarilor, Joaquin. Cortina este ignorată de Veneția care a încheiat “*pactul de neagresiune*”, pact de pace și comerț, cu Semiluna (secera ...). Fără mari probleme de conștiință, puși la adăpost de tratatul cu Imperiul de la răsărit, Veneția și locuitorii ei se complac în luxul și bunăstarea lor. Undina Burbur îi spune lui Radu-Negru: “Există însă ceva mai rău decât turcii, vreau să zic oamenii de la noi care și-au părăsit credința, care cred în Profet și se poartă rău cu noi ceilalți creștini. Ei cred că turcii vor cuceri lumea, că toate popoarele creștine li se va supune, că Dumnezeul nostru a murit de vreme ce a încetat să ne mai apere. Îi prigonesc pe cei care și-au păstrat, în pofida a orice, credința, se duc la oraș ca să-i denunțe pașei, la un loc ca să sărbătorească victoriile necredincioșilor și să-i oblige pe copiii noștri să meargă la școala muezinului. Sunt mai răi decât turcii.” Un astfel de trădător (“coadă de topor”) este Dragomir, cel trimis de Domn sol la Veneția.

În spatele cortinei care ascunde sângele vărsat și înăbușă strigătele nevinovaților istoria continuă. Granița este acceptată de cei “*de dincolo*” cu o anume ușurare căci ea îi scutește de săcăielile remușcărilor. (cf. Monica Nedelcu)

În timpul ceremonialului înmormântării Bătrânului voievod, Radu-Negru rememorează secvențe din lupta părintelui său împotriva cotropitorilor. În felul acesta scriitorul conturează opoziția dintre Valahia și Veneția (Apus). Pe de o parte, atitudinea gravă și responsabilă a românilor în fața amenințării dușmanului; de cealaltă parte, atitudinea trufașă și arogantă a “*cruciaților creștini*”. Încălecând și amestecând timpii istorici, romancierul sugerează un spațiu al faptei, al experienței, al învățaturii în opoziție cu altul doar al pretențiilor orgolioase; “«Inamicul se desfășura lent, cu o mișcare aproape imperceptibilă pe care o știam bine. Eram singurul care cunoșteam sensul ascuns al acestei mișcări, căci eram singurul dintre toți acești principii creștini care îi înfruntasem deja și îi învinsesem. Am cercat să-i înștiințez, era însă prea târziu. Cavalerii apuseni se puseră în mișcare, înaintau în zornăitul uriaș al armurilor, drept spre masa aceea aparent diformă

care se încovoia sub șoc, îi înghiți, îi înăbuși, îi sufocă înaintea căderii nopții. M-am năpustit împreună cu oamenii mei în încleștare, sigur fiind deja de înfrângere. Dar cum să scap? M-ar fi învinuit de lașitate sau de trădare [...] M-am pomenit seara pe o colină de unde am văzut la stânga, focurile de bucurie pe care necredincioșii le aprinseră pe câmpie iar la dreapta apele Dunării. [...] Mă tem pentru tine, fiule, și pentru fiii tăi, și pentru fiii fiilor tăi. Continuă lupta strivește-i pe păgâni. [...] Aș vrea ca o dată și o dată să stau liniștit în mormânt».”

Vorbele Bătrânului [“atât de simplu după vorbă, după port”] sună a testament.

La capătul experiențelor de viață și de cunoaștere, tânărul prinț înțelege că Bătrânul avea dreptate când îi da “*învățăături*”: “Noi suntem prea puțin cruzi cu vrăjmașii noștri, nu vom reuși niciodată să formăm un imperiu. Noi suntem chemați să înfăptuim o misiune diferită, cine știe care, și cine știe când, într-un viitor îndepărtat când oamenii vor fi mai umani făcuți pe măsura noastră. Trebuie ca poporul nostru să se păstreze pentru această misiune. Deocamdată trebuie să știm să așteptăm și să îndurăm. Orce măreție începe prin suferință.” În vorbele sale Voievodul sintetizează pe Iisus, Eminescu și Blaga!

Această credință într-o posibilă și viitoare misiune istorică a poporului său, este una din ideile cheie ale romanului (Monica Nedelcu).

Cu toate îndoielile și dezamăgirile pe care le are în timpul șederii la Veneția ca sol, Radu-Negru este, în ființa sa profundă, un încrezător în victoria binelui. Misteriosului bărbat care îl avertizează de primejdiile care îl pândesc și care îi spune: “Cauza pe care o apără Alteța voastră [...] este o cauză pierdută”, prințul român îi răspunde: “Nu ești prea încurajator messer. Cauza pe care o apăr este cea a dreptății. Ea va triumfa într-o bună zi.” Ascultându-i spusele messerul, profund impresionat, îi zice, ca un profet: “Alteța voastră nu este un trădător.”

La polul opus se află Dragomir: “Nu mai am principe – se adresează lui Radu-Negru după ce, cu ajutorul complicilor, îl prinde și-l predă turcilor –. Principe sunt eu, și te condamn. Și apoi, vără-ți asta bine în cap: turcii nu sunt dușmanii noștri. Ei sunt purtătorii păcii și ai unei noi credințe pentru oameni. Țara noastră va cunoaște în curând binefacerile acestei noi religii. M-am lepădat eu însumi de vechea noastră credință și cred în Profet. Asta mă face să văd lumea altfel și mă simt mai bine musulman decât creștin.”

Diplomația venețiană, în multe situații, a practicat o politică a încetinitorului, a răbdării, a *status quo*-lui. După multă așteptare prințul român e primit în audiență de Doge care, după ce îi ascultă motivul soliei sale, îi spune protector: “- nu vă descurajați, Alteță. Am avut prea multă stimă pentru augustul dumneavoastră părinte și apreciez prea mult lupta în care se află angajat poporul dumneavoastră, pentru a nu încerca măcar să vă dau oarecare speranțe. Aveți bunătatea să primiți să mai rămâneți încă o lună printre noi. În câteva săptămâni vă voi da un răspuns definitiv. Voi tatona pentru dumneavoastră terenul la Roma, la Madrid, la Paris, chiar la Viena și la Londra. Voi scrie ambasadourilor noștri. Lucrurile se schimbă repede în politică. Trebuie să aveți răbdare.”

Mai e nevoie de comentarii, de “traducere”?!

La aceste promisiuni principele Radu-Negru răspunde cumpătat, conștient de adevăr: “- Voi aștepta, Alteță Serenissimă. Dispun de o lună întreagă. După care, dacă răspunsul dumneavoastră este prea puțin încurajator, mă voi întoarce singur și vom continua să ne batem, fără ajutorul celor care ar trebui să ne ajute. Îi mulțumesc Alteței voastre pentru bunătatea și ospitalitatea sa, atât de generoasă, pe care a binevoit să mi-o acorde ...”

Ca în cazul tuturor citatelor: *non comment!*

Ceea ce primește principele de la Doge este doar un permis de vizitare a Arsenalului. Vizitând Arsenalul, Radu-Negru se întreabă: “care ar fi astăzi aspectul Europei dacă turcii ar înceta să mai reprezinte o amenințare?” (Să nu uităm că romanul este publicat în 1961 și că Noul Imperiu al “*semilunii*” și ciocanului tot din răsărit a venit ca și Imperiul Semilunii).

În timpul vizitării Arsenalului, între ofițerul ghid și principele Radu-Negru are loc un schimb de opinii:

- “- [...] cu vasele cumpărate de la voi, cineva ar putea să vă atace și să vă distrugă într-o bună zi.
- Vom fi prudenți. Deocamdată nu există nicio flotă în stare să se măsoare cu a noastră.
- Și turcii? Sunt la porțile voastre.

- Nu vor putea nicăieri să treacă de ele. Și apoi au semnat un pact de prietenie cu noi, important este să construim vase, să le vindem atunci când se înfățișează un bun cumpărător și să câștigăm bani, [...].

- Există popoare pe care aliatul vostru le împiedică să trăiască.

- Popoarele astea sunt departe. N-au avut noroc, însă nu e vina noastră. Noi dormim liniștiți, asta e esențialul. Veneția nu-i bunul Dumnezeu.”

Cinismul ofițerului este tot atât de dezarmant ca și minciuna diplomatică a Dogelui. Vienei asediată de turci, Veneția îi trimite în primă instanță o solie de încurajare și cu promisiuni, formată din părintele Marco, medicul Della Porta și pictorul Aliosio Loredan. Solia e salvată de atacul turcilor de către țărani valahi *dezertori* din armata otomană. După acest moment dramatic, între Della Porta și părintele Marco are loc următorul schimb de replici:

“- Plec cu ei [...]

- Ai o misiune de îndeplinit ...

- Sunteți doi pentru a o îndeplini, părinte. Voi fi în plus la Viena. Nu sunt niciodată destui oameni pe lângă Radu-Negru, acolo unde voi avea cu adevărat o bună misiune de dus la capăt. [...] voi fi singurul, presupunând că sunt un trimis, căci eu mă trimit pe mine însumi. [...] principele avea dreptate. Nu te poți smulge amintirilor. Nu fac decât să mă întorc, împreună cu oamenii aceștia, la fondul amintirilor mele. Mă credeam un om al mării și iată că pădurea e ceea care mă face să trăiesc.

[...]

- Cine e, la urma urmei, acest Della Porta? Întrebă părintele Marco. Îl cunoști de multă vreme?

- E un vizionar, răspunde pictorul.

- Un magician?

- Da, dacă vrei. Un magician care întrebuințează esențele cele mai pure și cele mai simple. Crede în prietenie, în dragoste, în fidelitate. Cunoaște secretul de a se așeza în afara timpului și poate și a spațiului la urma urmei, după cum ați văzut. Face parte la urma urmei din familia principelui Valahiei.

- Basarabi, nu-i așa?

- Nu, părinte, cred că nici un nume n-a fost încă găsit pentru asta.”

Toată întâmplarea îl tulburase și totodată îl entuziasmase pe popă încât acestuia nu i-a rămas decât să se roage (“Ne trebuie victorie, doamne; fă să avem victorie!) și să-i picure o lacrimă în barbă. Pentru Della Porta rugăciune sunt vorbele lui Radu-Negru: “nu trebuie să uiți nimic; murim când amintirile ne părăsesc.” și “fiecare trebuie să plătească după faptele sale.” Și Della Porta ajunge la adevărul: “Când trebuie să cunoști sau să aperi ceva e greu să mori.”

La dezamăgirea față de politica Veneției se adaugă dezgustul față de frivolitatea vieții acesteia, față de “înaltetele” dezbateri estetice și filosofice ale “elitei” despre frumusețea, adorația femeii și dragoste, în timp ce soldații Semilunii roiesc la granița Veneției. La o astfel de “serbare” este invitat și Radu-Negru. La finalul “simpozionului” i se cere să-și exprime punctul de vedere: “Am puține lucruri să vă spun, căci dragoste, la noi, se face fără comentarii și nu avem niciodată vreme să ne închipuim cum ar fi femeia desăvârșită. Cred, oricum, că o femeie este desăvârșită dincolo de părul ei, de gura ei sau de picioarele ei, căci nu putem despărți trupul de sufletul ei, nici diferitele părți ale trupului ei în fragmente izolate. Este desăvârșită, cred, femeia, și se spune pe la noi că este frumoasă atunci când totul e frumos în ea [...] Tot astfel, aș putea spune că lumea este frumoasă și desăvârșită nu izolată în imaginea unei flori, a unui copac sau a unui munte, ci în întregul ei, la fel ca o femeie, statuie de marmoră [...]” Morala vorbelor prințului român? Venețienii au rupt unitatea trup-suflet, ba mai mult, s-au lepădat de suflet.

S-a remarcat că Vintilă Horia transfigurează geografia fizică a romanelor sale într-un spațiu cu semnificații etice și politice și, de aici mai departe, într-un spațiu cu deschidere spre metafizic.

De o puternică originalitate, *Cavalerul resemnării* [de fapt toate romanele lui Vintilă Horia] se alătură marilor romane din a doua jumătate a secolului XX în care interogația existențială și cea politică formează o unică și unitară problemă având drept contrafort epic un spațiu și un timp istoric fictive.

Romanul lui Vintilă Horia este atât de dens ideatic și atât de adânc în cugetare, încât nu ai voie să trunchiezi citatul folosit pentru exemplificare și argumentare. Unul este efectul psihologic și gnoseologic a contactului direct cu textul și altul când îl rezumi și parafrizezi.

Bibliografie consultată

1. Monica Nedelcu, *Postfață la Vintilă Horia, Dumnezeu s-a născut în exil* (traducere în română, Ed. Europa, Craiova, 1990) și la Vintilă Horia, *Cavalerul resemnării* (traducere în română, 1991, Ed. Europa, Craiova)
2. Georgeta Orian, *Vintilă Horia, un scriitor contra timpului său*, Ed. Limes, Cluj-Napoca, 2008
3. Pompiliu Crăciunescu, *Vintilă Horia. Transliteratură și realitate*, Ed Curtea Veche, Bucuresti, 2011
4. Ionel Popa, *Vintilă Horia – Mai sus de mieznoapte*, în rev. “Spații culturale”, Râmnicu Sărat, anul VI, Nr.27/2013

Mediaș, iunie, 2014

Ionel POPA